

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INST FÖR SVENSKA SPRÅKET

”En viss plantavgång har skett”

En studie av försvårande språkdrag i
Skogsstyrelsens råd till markägare

Hellin Ahlskog Arbaeus

Institutionen för svenska språket, Göteborgs universitet
Specialarbete
Språkkonsultprogrammet, SPK160, delkursen Specialarbete, 15 hp
Vårterminen 2015
Handledare: Per Holmberg

Sammanfattning

När en markägare har avverkat skog måste hen enligt skogsvårdslagen se till att det växer upp ny skog på det avverkade området. För att uppmana markägare att utföra sådana åtgärder för återväxt, kan Skogsstyrelsen skicka en typ av brev som kallas för *Råd om anläggning av ny skog*. Dessa texter innehåller råd om vad markägaren kan göra för att uppfylla skogsvårdslagen. Utvärderingar har dock visat att markägaren i fyra fall av tio inte följer råden och Skogsstyrelsen tror att en orsak kan vara språket i dem. Syftet med min uppsats är därför att undersöka om det finns språkliga drag i de texter som inte har följts, som gör dem svårare att förstå än de texter som har följts. Min hypotes är att de texter som inte har följts innehåller fler potentiellt svåra språkliga drag.

Materialet till undersökningen utgörs av sammanlagt 86 utvärderade texter, 43 som har följts och 43 som inte har följts. I texterna har jag letat efter sex kategorier av språkliga drag som kan göra texterna svåra, för att se om de är fler i de texter som inte har följts. Kategorierna är *facktermer*, *nominaliseringar*, *passiveringar*, *lägre grad av förpliktelse*, *alternativ* och *skrivfel*. Undersökningen utnyttjar analysverktyg från den systemisk-funktionella lingvistik (SFL). Särskilt intressant har den interpersonella strukturen i texterna visat sig vara, bland annat eftersom det där går att urskilja hur olika språkhandlingar används för att uttrycka uppmaningar.

Resultatet av undersökningen visar att det inte är särskilt stor skillnad mellan de texter som markägarna har följt och de texter som de inte har följt, vilket motsäger min hypotes. Den kategori där skillnaderna är störst är facktermer, vilka är fler i de texter som inte har följts. Texterna liknar varandra på många sätt. Till exempel är många av dem korta och de är formulerade på liknande sätt. Detta kan bero på att det finns en tradition inom Skogsstyrelsen av att skriva på ett visst sätt, något som kan vara svårt att frångå. Även de förväntningar på hur myndighetstexter ska se ut, från såväl Skogsstyrelsens som markägarnas sida, kan påverka texternas utformning. Det hänger samman med den interpersonella struktur som handlar om hur språkhandlingen uppmaning kan uttryckas på olika sätt, i min undersökning bland annat med ordet *bör* som signalerar låg grad av förpliktelse att följa rådet, samt med passiveringar. Dessa indirekta sätt att uttrycka uppmaningar kan bidra till att göra texterna otydliga, eftersom det inte är tydligt om åtgärderna faktiskt måste utföras och i så fall av vem.

Nyckelord: *systemisk-funktionell lingvistik, läsbarhet, klarspråk, myndighetsspråk*

Innehåll

1	Inledning	1
1.1	Bakgrund.....	1
1.2	Skogsstyrelsen och dess verksamhet.....	1
1.3	Disposition	2
2	Syfte och frågeställning	2
3	Tidigare forskning och teoretisk ram.....	2
3.1	Tidigare forskning	2
3.2	Teoretisk ram	4
4	Material.....	5
4.1	Textkedjan.....	5
4.2	Texten Råd om anläggning av ny skog	6
4.3	Urval av texter.....	6
5	Metod.....	7
5.1	Undersökta kategorier	7
5.1.1	Facktermer	8
5.1.2	Nominaliseringar.....	8
5.1.3	Passiveringar	9
5.1.4	Lägre grad av förpliktelse	9
5.1.5	Alternativ	10
5.1.6	Skrivfel.....	10
6	Resultat	10
6.1	Kategori för kategori	11
6.1.1	Facktermer	11
6.1.2	Nominaliseringar.....	12
6.1.3	Passiveringar	13
6.1.4	Lägre grad av förpliktelse	13
6.1.5	Alternativ	14
6.1.6	Skrivfel.....	14
6.2	Fyra exempel på texter ur materialet.....	15
6.2.1	En text med få svåra drag som har följts.....	15
6.2.2	En text med få svåra drag som inte har följts.....	15
6.2.3	En text med många svåra drag som har följts	15
6.2.4	En text med många svåra drag som inte har följts	16
7	Diskussion.....	16
7.1	Störst respektive minst skillnad.....	16
7.2	Texternas form	17
7.3	Det interpersonella och inställningen till myndighetsspråk	17
7.4	Reflektioner om metod och material.....	18
7.5	Rekommendation	18
8	Slutsatser.....	19
9	Litteraturförteckning.....	20
	Bilaga 1. Råd om anläggning av ny skog – exempel	22
	Bilaga 2. Tabell över resultatet	26

1 Inledning

Skogsstyrelsen har under en tid utvärderat en typ av text som kallas *Råd om anläggning av ny skog*. Syftet med texterna är att få markägare att utföra vissa åtgärder och därmed uppfylla skogsvårdslagens krav, men utvärderingarna har visat att markägare i fyra fall av tio inte gör det. Myndigheten har undersökt olika faktorer som kan tänkas ligga bakom resultatet, till exempel hur långt från skogen markägaren bor och om den aktuella skogsfastigheten har en eller flera ägare. De tror också att språket i texterna kan vara en orsak till att råden inte följs. Jag kommer i min uppsats att undersöka om språket i råden som inte har följts är svårare än språket i råden som har följts.

1.1 Bakgrund

Skogsstyrelsen kommunicerar mycket med utomstående. De blir inte bara kontaktade av skogsägare, utan initierar även kontakt vid exempelvis rådgivning och för att informera om speciellt värdefulla naturmiljöer i skogen. Det gör att det finns ett stort behov av och värde i att alla kan förstå de texter som skickas ut och att verksamheten är beroende av att kommunikationen fungerar. Skogsstyrelsen arbetar just nu med ett klarspråksprojekt som kommer att pågå i tre år. Det går främst ut på att förbättra den skriftliga kommunikationen med markägare, vilket gör min undersökning relevant för verksamheten.

Undersökningen är intressant eftersom den kan visa huruvida och på vilket sätt vissa språkliga drag påverkar hur svåra texter är. I och med att texterna redan är utvärderade på ett sätt, det vill säga utifrån om råden i dem har följts eller inte, är det intressant att undersöka om det finns samband mellan dessa resultat och det den språkliga utformningen av texterna. Det skulle kunna ge en antydning om ifall de klarspråksråd som ges, till exempel att undvika passiveringar, verkligen spelar så stor roll för förståelsen.

Det är Skogsstyrelsens skogskonsulenter, som även har andra arbetsuppgifter på myndigheten, som skriver den fria texten i Råd om anläggning av ny skog. När jag i uppsatsen härnäst använder ordet *texter* syftar jag på just fritexten, det vill säga de textenheter som utgör själva råden. Att texterna har *följts* betyder att markägarna har utfört de åtgärder som står där, medan att texterna *inte har följts* betyder att markägarna inte har gjort det. Jag använder ordet *råd* om Råd om anläggning av ny skog som helhet.

Innebörden av att en text är svår är inte självklar. Det skulle till exempel kunna betyda att den är svår att förstå för någon som inte är insatt i ämnet eller att den innehåller många komplicerade ord. I min uppsats använder jag ordet *svår* som en benämning på egenskaper hos texterna som kan göra att mottagarna missuppfattar eller inte alls förstår dem.

1.2 Skogsstyrelsen och dess verksamhet

Skogsstyrelsen är den myndighet som ska utöva tillsyn gällande skogspolitiken. Det betyder att de ska se till att markägare känner till vilka lagar som finns kring skogsbruk och att lagarna efterföljs. För att uppfylla dessa krav erbjuder Skogsstyrelsen bland annat utbildning och rådgivning. Det kan handla om att myndigheten besöker en skogsfastighet och bedömer vad markägaren måste göra för att till exempel se till att naturmiljön i skogen påverkas så lite som möjligt vid avverkning. Verksamheten är uppdelad på 26 distrikt och det finns omkring 100 lokalkontor runt om i Sverige. Huvudkontoret ligger i Jönköping (www.skogsstyrelsen.se).

Skogsstyrelsen arbetar även med att informera om skogens sociala värden, vilket handlar om att skogen är viktig för människor och för deras välbefinnande. Bland annat finns på myndighetens webbplats information och tips till den som vill besöka skogen

Där kan man läsa om till exempel allemansrätten och var det finns skog i ens närhet (www.skogsstyrelsen.se).

1.3 Disposition

I det inledande kapitlet har jag beskrivit bakgrunden till uppsatsen och Skogsstyrelsens verksamhet. I kapitel 2 presenterar jag uppsatsens syfte och mina frågeställningar, för att i kapitel 3 redogöra för tidigare forskning på ämnet samt undersökningens teoretiska ram.

I kapitel 4 presenterar jag mitt material och i kapitel 5 den metod jag använt för att analysera materialet.

I kapitel 6 redovisar jag de resultat som undersökningen visat på och i kapitel 7 diskuterar jag vad jag har kommit fram till. I kapitel 8 avslutar jag med att redogöra för mina slutsatser.

2 Syfte och frågeställning

Syftet med undersökningen är att se om det finns språkliga drag i ett antal texter som inte har följts, som kan göra dem svårare att förstå än ett antal texter som har följts. Min hypotes är att de texter som inte har följts har fler svåra drag än de texter som har följts.

För att uppnå syftet har jag formulerat följande frågeställningar:

- Vilka språkliga drag kan göra texterna svåra?
- Är de texter som inte har följts svårare än de texter som har följts?
- Hur skulle texterna kunna göras mindre svåra?

De första frågeställningarna kommer jag att behandla i uppsatsens resultatdel. Den sista frågeställningen kommer jag att behandla i uppsatsens diskussionsdel.

3 Tidigare forskning och teoretisk ram

Här presenteras tidigare forskning som jag anser är relevant för min undersökning samt den teoretiska ram som undersökningen bygger på.

3.1 Tidigare forskning

Läsbarhetsindex, eller LIX, är ett sätt att mäta hur läsbar en text är. Metoden togs fram av Carl-Hugo Björnsson och beskrivs i boken *Läsbarhet* (1968). Björnsson menar att *läsbarhet* är det sammanlagda antalet drag i en text som kan göra att läsaren uppfattar den som svår (1968:13). Han skiljer läsbarhet från *läslighet*, vilken han menar har att göra med textens utseende snarare än innehåll, och *läsvärde*, vilket han menar har att göra med vad texten handlar om och hur innehållet presenteras. Läsbarhet, däremot, handlar istället om svårighetsgraden. En läsbar text är dock inte samma sak som en lätt eller en bra text, eftersom olika läsare uppfattar texterna på olika sätt (1968:14–18). Björnsson utgår från meningslängd och långa ord som faktorer som särskilt påverkar läsbarheten hos en text (1968:62). Björnsson räknar långa ord som ord med fler än sex bokstäver. Dessa är generellt sett svårare att läsa, vilket dock inte betyder att alla långa ord är svåra (1968:217–

218). Även min undersökning handlar om det svåra i texter, om än ur ett lite annat perspektiv än det som Björnssons läsbarhetsindex bygger på.

Åsa Wengelin granskar i artikeln ”Mot en evidensbaserad språkvård?” (2015) ett antal språkråd och huruvida dessa har stöd i forskning eller ej. Hon tar bland annat upp *passiveringar* och *nominaliseringar*, som rekommendationerna för klarspråk ofta säger att man ska undvika. Det finns dock inga starka belägg för att dessa konstruktioner skulle vara särskilt svårlästa, utan forskningen har hittills pekat på att det är andra faktorer som spelar in. Bland annat tar *reversibla passivsats* längre tid att läsa än *icke-reversibla*. Wengelin ger satsen ”Pelle jagas av Olle” som exempel på en reversibel sats, eftersom det är lika troligt att Olle skulle kunna jaga Pelle. Hon ger satsen ”Gräsmattan klipptes av roboten” som exempel på en icke-reversibel sats, eftersom det inte är troligt att gräsmattan skulle klippa roboten. Båda dessa satser innehåller passiva verb men båda är inte nödvändigtvis svåra. När det gäller nominaliseringar, det vill säga verb som gjorts till substantiv, är de inte svåra om läsaren möter dem i en kontext (Wengelin 2015:10–11). I undersökningen räknar jag både nominaliseringar och passiveringar som språkliga drag som försvårar läsningen. Det skulle kunna visa på om dessa konstruktioner i just mitt material bidrar till att göra de texter som inte har följts svårare.

Materialet för min undersökning utgörs av texter från en svensk myndighet och jag undersöker svåra drag i sättet att uttrycka sig, något som gör tidigare forskning om myndighetsspråk och klarspråk relevant. Sådan forskning redovisas bland annat i boken *Myndigheterna har ordet* (2012), där Catharina Nyström Höög, Hedda Söderlundh och Marie Sörlin beskriver myndighetsspråk som svårt att peka ut och skilja från annat språk. Det beror på att det sätt som myndigheter uttrycker sig på allt mer har kommit att likna det språk som tidigare hörde till den privata sfären. De menar därför att myndighetsspråk är det språk som de som arbetar på en myndighet använder när de utför sitt arbete. Vidare beskriver författarna klarspråk som den typ av språkvård som handlar om att kommunikationen mellan myndigheter och utomstående ska gå så lätt som möjligt. *Klarspråk* och *myndighetsspråk* är därför två begrepp som ligger nära varandra (Nyström Höög et al. 2012:16–17).

Myndighetsspråk och klarspråk har också undersökts av Andreas Nord, som i rapporten *Att göra någon annans text tydlig* (2011) studerat arbetet med språkgranskning på en myndighet. Myndigheten har anlitat ett utomstående företag som arbetar med språkgranskning för att gå igenom en rapport. Nord har undersökt vad som är ändrat i företagets reviderade version. Det visar sig bland annat att passiveringar och nominaliseringar nästan aldrig ändras utan får vara kvar. Orsaken till att ändringarna inte följer klarspråksrekommendationerna kan tänkas vara avgränsningar för arbetet som till exempel gör att språkgranskarna inte kan eller vill lägga till information i texterna (Nord 2011:182–183).

Annan tidigare forskning om klarspråksarbete har bland annat genomförts av Saga Bendegard, som i sin avhandling *Begriplig EU-svenska?* (2014) undersökt klarspråksarbete i samband med att rättsakter inom EU översätts till svenska. Hon kommer bland annat fram till att klarspråksarbetet i detta sammanhang ofta hamnar i skymundan eftersom andra faktorer anses viktigare vid översättningarna. Bland annat måste texterna vara korrekta ur ett juridiskt perspektiv och överensstämma med samma text på andra språk. De måste också överensstämma med andra texter på svenska och vara skrivna på vad Bendegard kallar för ”idiomatisk svenska”, det vill säga på ett sätt som inte är färgat av andra språk (2014:151–169). Även i min undersökning kan man tänka sig att klarspråk i texterna är underordnat andra faktorer, såsom att informationen som ges måste vara korrekt.

I en artikel av Leif Becker Jensen, ”Klarsprog – kommunikationsteknik eller holdningsændring?” (2007), presenteras fyra problem som den som arbetar med klarspråk måste ta ställning till. Det första är *kodproblemet* som berör det som språkråd vanligtvis handlar om, såsom att undvika långa ord och passiveringar. Det andra är *relations-*

problemet som berör relationen och rollerna mellan avsändare och mottagare, till exempel myndighet och medborgare. För myndigheten kan det uppstå en motsättning mellan den roll som innebär myndighetsutövning och den roll som ska erbjuda medborgarna service. Det tredje är *kompetensproblemet* som handlar om fackspråk och hur termer inom ett visst område är klara för en del mottagare men oklara för andra. Det fjärde är *avhängighetsproblemet*, som handlar om att skribenter inte är fria i sitt skrivande utan måste ta hänsyn till en rad institutionella ramar, till exempel det språk som normalt används i sammanhanget (Becker Jensen 2007:14–20).

I min undersökning står myndighetsspråk i förhållande till läsbarhet och vad som gör språket svårt i fokus. För min undersökning använder jag en analysmodell som bygger på en induktiv pilotstudie av vilka drag som skulle kunna göra texterna svåra (se vidare avsnitt 5).

3.2 Teoretisk ram

Undersökningen av materialet bygger på teorier hämtade från den systemisk-funktionella lingvistik, förkortad SFL. Det handlar om språkets betydelse och funktion snarare än språkets form (Holmberg & Karlsson 2006:10). Dessa teorier är relevanta för min undersökning eftersom de kan peka på vilka mönster i texterna som gör att de uppfattas på ett visst sätt. Genom att lyfta fram potentiellt svåra språkliga drag på olika nivåer kan jag få en bild av hur de olika dragen samspelar och möjligen bidrar till hur svåra texterna är. Teorierna kan också ge en förståelse för hur olika enskilda företeelser kan ge uttryck för olika slags betydelse, till exempel när nominaliseringar används för att skapa uppmaningar.

Språkets strukturer beskrivs i SFL utifrån tre metafunktioner, nämligen den *ideationella*, den *interpersonella* och den *textuella*. Den textuella metafunktionen handlar om hur en text är organiserad (Holmberg & Karlsson 2006:22). Eftersom texterna i min undersökning inte är svåra på en textuell nivå, framför allt på grund av att de är så pass korta, har denna metafunktion inte bedömts som relevant för undersökningen. Viktigt för undersökningen har det dock visat sig vara att skilja på den ideationella och den interpersonella metafunktionen.

Den ideationella metafunktionen handlar om hur språket används för att beskriva omvärlden och vad som händer. Att något händer kan uttryckas med hjälp av fyra typer av processer, som typiskt uttrycks med hjälp av verb: *materiella*, *relationella*, *mentala* och *verbala*. Materiella processer uttrycker att någon gör något eller att något händer, relationella processer uttrycker hur någonting är, mentala processer uttrycker någons upplevelse av något och verbala processer uttrycker vad som sägs (Holmberg & Karlsson 2006:74–94).

De materiella processerna är särskilt intressanta för min undersökning, då de facktermer och nominaliseringar som återfinns i materialet ofta är exempel på så kallade *ideationella grammatiska metaforer* för materiella processer. Grammatiska metaforer används för att skapa en annan betydelse än den ursprungliga eller den typiska (Holmberg & Karlsson 2006:30). Det sker till exempel när ett verb, det typiska uttrycket för en process, görs om till ett substantiv, det vill säga nominalisering, vilket många av facktermerna är resultat av.

Den interpersonella metafunktionen handlar om relationer mellan den som talar eller skriver och den som lyssnar eller läser, och hur dessa uttrycks genom olika typer av språkhandlingar (Holmberg & Karlsson 2006:31–32). Min undersökning fokuserar på språkhandlingar i form av uppmaningar, det vill säga hur avsändaren av texten uppmanar läsaren till något. Det typiska sättet att grammatiskt skapa en uppmaning är att använda verbets imperativform, till exempel ”Kom!” eller ”Prata!”, men det görs också ofta på andra sätt. Språkhandlingen uppmaning kan till exempel uttryckas i form av en frågesats, ”Kan du komma hit?”, vilket gör att den som får uppmaningen inte nödvändigtvis

behöver tolka den som en sådan (Holmberg & Karlsson 2006:53–54). Man kan också välja att uttrycka uppmaningar som påståendesatser som har den modalitet som inom SFL kallas *förpliktelse*. Förpliktelse uttrycker då i hur hög grad läsaren är bunden att följa en uppmaning. Att den som lyssnar eller läser *kan* göra något signalerar låg grad av förpliktelse, att hen *bör* göra något signalerar medelhög grad av förpliktelse och att hen *ska* göra något signalerar hög grad av förpliktelse (Holmberg & Karlsson 2006:63).

De ideationella strukturerna står vanligtvis (tillsammans med de textuella) i fokus när man talar om hur man kan göra texter enklare. Det kan handla om att undvika facktermer eller nominaliseringar. Den interpersonella strukturen är däremot inte lika vanligt förekommande i diskussionen om läsbarhet och begriplighet. De interpersonella dragen som försvårar kommunikationen är svåra på ett annat sätt än de ideationella. Exempelvis är det ganska lätt att inse varför man inte förstår en fackterm – man vet inte vad ordet betyder – men svårare att förstå varför man missuppfattar en text med uppmaningar i form av passiva verb eller med ord som *bör*. Genom att se till de interpersonella strukturerna undersöker jag vilket utrymme för tolkning som ges och hur graden av förpliktelse uttrycks.

4 Material

Materialet för undersökningen utgörs av en typ av text som kallas *Råd om skogsvårdslagens krav*. Skogsstyrelsen skickar ut sådana texter till markägare när de vill uppmana dem att utföra en viss åtgärd, som ska leda till att kraven i skogsvårdslagen uppfylls. Texterna finns i två versioner och berör antingen *återväxt* eller *hänsyn*. Återväxt handlar om hur markägaren ska göra för att det ska växa upp ny skog där hen har avverkat och hänsyn handlar om hur markägaren ska göra för att skydda naturmiljön vid avverkning. Jag har avgränsat de undersökta ärendena till de som handlar om återväxt. Dessa kallas för *Råd om anläggning av ny skog*. I texterna uppmanas alltså markägaren att efter avverkning utföra åtgärder som ska leda till att det växer upp ny skog, genom att till exempel sätta ut nya plantor.

Råd om anläggning av ny skog skickas nästan enbart till privata markägare. Det beror delvis på att de ofta har större problem med återväxt än vad företag har, men det är också en fråga om resurser. Skogsstyrelsen har inte möjlighet att följa upp alla avverkningar utan måste prioritera bland dem.¹

4.1 Textkedjan

Markägare måste anmäla till Skogsstyrelsen när de vill avverka skog och de måste se till att det växer upp ny skog på det område som har avverkats. Därför skickar myndigheten ut så kallade *svarskort* till alla privata markägare under det tredje året efter en avverkning, där markägaren får ange om hen har utfört några åtgärder för återväxt. Om markägaren inte har gjort detta eller om Skogsstyrelsen inte får något svar följer de upp ärendet i fält. Därefter skickar myndigheten ut Råd om anläggning av ny skog, där det finns beskrivet vilka åtgärder som är lämpliga för området och omfattningen av dessa åtgärder. Om markägaren inte följer anvisningarna i råden kan Skogsstyrelsen förelägga markägaren att utföra åtgärder. Det betyder att markägaren måste utföra åtgärderna, för annars kan hen bli skyldig att betala vite.²

¹ Personlig kommunikation med Bert Krekula, specialist på Skogsstyrelsens tillsynsenhet, 2015-05-04.

² Personlig kommunikation med Bert Krekula, specialist på Skogsstyrelsens tillsynsenhet, 2015-05-04.

4.2 Texten Råd om anläggning av ny skog

I bilaga 1 finns ett exempel på hur Råd om anläggning av ny skog kan se ut. Råd om anläggning av ny skog består av både standardiserad text och text som skogskonsulenter på Skogsstyrelsen skriver själva. Högst upp på sidan finns Skogsstyrelsens logotyp, kontaktuppgifter till myndigheten, datum, mottagarens namn och adress samt skogsfastighetens namn och läge. Längst upp i versaler och fet, men ganska liten, stil står rubriken *Råd om anläggning av ny skog*.

Samma rubrik finns till själva texten som börjar strax nedanför. I en två meningar lång inledande text får mottagaren upplysningar om att hen måste anlägga ny skog eftersom hen har avverkat och att hen för att uppfylla skogsvårdslagens krav måste utföra de åtgärder som finns beskrivna i texten. Värt att notera är att man där använder du-tilltal, ”din brukningsenhet” och ”(...) bör du göra följande”, något som bara förekommer en enda gång i de textenheter som jag har undersökt.

Därefter följer en tabell innehållande fem kolumner med rubrikerna *Avdelning, Areal hektar, Ståndortsindex H100, Åtgärder, Bör senast utföras* och *Kartbilaga*. Det är texten under rubriken *Åtgärder* som skogskonsulenterna själva skriver och det är denna text som står i fokus för min undersökning. Där beskrivs vilka åtgärder markägaren måste utföra för att uppfylla skogsvårdslagens krav. Det kan handla om hur många nya plantor hen måste plantera eller om vilket trädslag som är lämpligt.

Under tabellen finns en avslutningsfras. Den lyder ofta ”På Skogsstyrelsens vägnar” och följs av namnet på skogskonsulenten som skrivit texten. Nedanför finns en upplysning om att det finns en karta bifogad.

Råden innehåller också lagtext som introduceras på första sidan av dokumentet. Lagtexten har rubriken *Utdrag ur gällande bestämmelser* och fortsätter på de två följande sidorna. Den består av utdrag ur skogsvårdslagen, skogsvårdsförordningen och Skogsstyrelsens föreskrifter till skogsvårdslagen.

Långt ned på sidan finns en grå textruta som ska informera mottagaren om vad Råd om anläggning av ny skog är för typ av skrivelse och vad som kan hända om markägaren inte följer skogsvårdslagen. Det står också att Skogsstyrelsen gärna lämnar fler råd.

Allra längst ned finns allmänna kontaktuppgifter till myndigheten, så som telefonnummer och adress till huvudkontoret i Jönköping. Längst bak, på fjärde sidan, finns kartan. Hur den ser ut varierar mellan olika ärenden men den visar alltid det område som ärendet gäller.

4.3 Urval av texter

Skogsstyrelsen har utvärderat totalt 330 ärenden och vet därför huruvida anvisningarna i dessa har följts helt, om de har följts till viss del eller om de inte har följts alls. Jag har bara undersökt sådana ärenden som antingen har följts helt eller inte följts alls, då det skulle ta för mycket tid att ta reda på exakt vad som har följts och inte följts i de övriga ärendena.

Ur en lista på alla 330 ärenden sållade jag således bort de som hade följts till viss del. Jag sorterade även bort de som gällde företag och inte enskilda privatpersoner, eftersom Råd om skogsvårdslagen i de allra flesta fall skickas till privatpersoner. Personer på företag som arbetar med skog är i en yrkesroll och har antagligen fackkunskaper som man inte kan förvänta sig av enskilda markägare, varför jag inte ansåg att dessa ärenden var relevanta för min undersökning.

För min undersökning ville jag ha ett jämnt fördelat material av följda och inte följda texter för att kunna jämföra dem. Jag slumpade fram 43 texter som hade följts och 43 texter som inte hade följts, sammanlagt alltså 86 stycken. Texterna är skrivna mellan 2010 och 2014. Av alla ärenden är 2 från 2010, 6 från 2011, 18 från 2012, 52 från 2013 och 8 från 2014. Den kortaste texten består av 3 ord (”Markberedning och plantering”)

och den längsta texten består av 94 ord. Jag hämtade materialet från Skogsstyrelsens handläggarsöd Navet, som är det verktyg myndigheten använder för att handlägga ärenden och göra utskick till markägare.

5 Metod

Jag undersöker materialet genom att leta i texterna efter ett antal variabler som har att göra med hur svåra en läsare kan tänkas uppfatta dem. Det kan vara sådant som användning av facktermer och passiva verb. Med hjälp av dessa variabler kan jag rangordna texterna utifrån hur svåra de är (se bilaga 2).

Undersökningen utgår från en testomgång med tio texter, fem som har följts och fem som inte har följts. I dessa letar jag efter variabler som jag antar kan göra dem svåra. De variabler som finns i alla texter tar jag inte med i min undersökning och inte heller de som bara finns i en text. Därefter letar jag i undersökningens samtliga 86 texter efter de olika variablerna. Om jag analyserar en text som har följts eller inte är dolt under undersökningen, då kännedom om detta förhållande skulle kunna påverka min bedömning av potentiellt svåra drag i texterna. Detta var möjligt eftersom huruvida texterna var följda eller ej inte fanns angivet i varje text, utan i en separat lista med texternas ärendenummer.

När jag undersöker texterna räknar jag antalet svåra drag i absoluta tal och inte andel i förhållande till exempelvis textens längd. Det betyder att en text med till exempel fyra facktermer, två passiveringar och ett skrivfel har sju svåra drag och räknas som svårare än en text som bara har till exempel två nominaliseringar. Eftersom texterna är olika långa, den längsta innehåller 94 ord medan den kortaste bara innehåller tre ord, påverkar texternas längd resultatet. Det får ju plats fler svåra drag i de långa texterna, än vad det gör i de kortare. Det betyder att hur svår en text bedöms vara inte bara beror på hur många svåra drag den har, utan även till viss del på hur lång den är. Eftersom mitt material är så pass litet och de längre texterna relativt få, kommer det inte att påverka resultatet nämnvärt.

Den metod jag valt för undersökningen av materialet syftar till att lyfta fram vad som kan antas vara svåra variabler och hur frekventa dessa är i de olika texterna. Den valda metoden kan dock inte säga något om vad i texterna som markägarna faktiskt tycker är svårt, om de ens gör det. Jag återkommer till detta i uppsatsens diskussionsdel.

Efter testomgången återstår sex kategorier av potentiellt svåra drag: *facktermer*, *nominaliseringar*, *passiveringar*, *lägre grad av förpliktelse*, *alternativ* och *skrivfel*. Exempel på kategorier som föll bort är *långa ord* och *långa meningar*. Långa ord föll bort eftersom de fanns i alla testomgångens texter, medan långa meningar föll bort eftersom de endast fanns i en av dem. I det följande avsnittet kommer jag att presentera kategorierna närmare.

5.1 Undersökta kategorier

De olika kategorierna omfattar såväl texternas ideationella som interpersonella metafunktioner (se avsnitt 3.2). Det ideationella representeras av kategorierna facktermer och nominaliseringar, bland annat eftersom dessa ofta är exempel på ideationella grammatiska metaforer. Det interpersonella representeras av kategorierna passiveringar, lägre grad av förpliktelse och alternativ, men även nominaliseringar. En del ord överlappar nämligen flera kategorier. Ett exempel på detta är ordet *hjälpplantering* som är både en nominalisering och en fackterm, samtidigt som det uttrycker en uppmaning och därmed representerar både den ideationella och den interpersonella metafunktionen. Bland de interpersonella kategorierna finns exempel på hur språkhandlingen att uppmana kan

uttryckas på olika sätt. Anledningen till att det gör texterna svåra är den vaghet kring vad som ska göras. Det kan leda till att mottagaren inte uppfattar uppmaningen som just en sådan och därför inte heller följer anvisningarna i texten.

5.1.1 Facktermer

Eftersom Råd om anläggning av ny skog främst skickas till enskilda markägare och inte till företag, och eftersom jag bara har undersökt de texter som skickats till privatpersoner, har jag valt att räkna facktermer som en faktor som försvårar texterna. Detta gör jag för att man inte kan förvänta sig att enskilda markägare har samma fackkunskaper som de som arbetar med skog på ett företag. De markägare som får Råd om anläggning av ny skog är dock inte en enhetlig målgrupp utan får antas ha olika mycket kunskap om och intresse av skogsbruk, vilket gör att deras uppfattning om vilka facktermer som är svåra också skiljer sig åt. Inom undersökningens ramar har jag därför utgått från mig själv och mina egna kunskaper när jag letat efter facktermer i texterna.

Enligt Nuopponen och Pilke är *fackspråk* det som inte kan räknas som *allmänspråk* och det som kan användas för att ”klassificera, beskriva och överföra information inom ett fackområde” (2010:58–59). *Facktermer* är nödvändiga och användbara när alla som är inblandade i kommunikationen känner till dem och de finns inom de flesta områden (Forsberg 2008:37). De kan bidra till att göra en text mer precis för de som känner till facktermerna, men för de som inte känner till dem blir texten istället svår att förstå (Becker Jensen 2007:17).

Facktermer finns i sju av de tio texterna i testomgången och antalet uppgår till totalt 24 stycken. De finns i 16 olika meningar. Jag har inte räknat med ordet *markberedning*, eftersom det finns med i alla texterna. *Markberedning* kan mycket väl vara en fackterm som alla markägare inte känner till och därför är det inte oproblemiskt att utelämna den. Jag har valt att ändå göra det eftersom det inte kommer att påverka resultatet av min undersökning. Ordet finns dock med i Rikstermbanken (se vidare avsnitt 6.1.1).

I exempel 1 redovisas två av de meningar i testomgången som innehåller facktermer (mina markeringar med fetstil). Exempelen är härefter numrerade löpande genom hela uppsatsen.

Exempel 1

- (a) Naturlig **föryngring** med **fröträd** bedöms inte ge tillfredsställande **föryngring** inom föreskriven tid utan markberedning.
- (b) **Hjälpplantering** med barrplantor så att det efter plantering finns minst 2000 **utvecklingsbara huvudplantor** per hektar.

5.1.2 Nominaliseringar

Till kategorin nominaliseringar har jag räknat verb som gjorts om till substantiv, såsom *plantering* av *plantera* och *återväxtkontroll* av *kontrollera återväxten*. En text med många nominaliseringar kan vara svår att förstå eftersom det ofta är svårt att urskilja vem det är som gör eller förväntas göra något när det inte finns några verb (Ehrenberg-Sundin et al. 2013:24).

Nominaliseringar har jag hittat i nio av de tio texterna i testomgången. De är sammanlagt 26 stycken. I exempel 2 redovisas två av de meningar i testomgången som innehåller nominaliseringar (mina markeringar):

Exempel 2

- (a) **Hjälpplantering** med huvudplantor så att det efter **plantering** finns minst 2000 utvecklingsbara huvudplantor per hektar.
- (b) Naturlig **föryngring** med fröträd bedöms inte ge tillfredsställande **föryngring** inom föreskriven tid utan **markberedning**.

5.1.3 Passiveringar

Till kategorin passiveringar har jag räknat verb i passiv form som slutar på *-s*. Det betyder att de har passiv funktion, det vill säga saknar aktör. Jag har inte räknat så kallade *deponensverb*, det vill säga verb som slutar på *-s* men har en aktiv funktion, som *andas* och *hoppas* (Hultman 2003:155).

Jag har valt att räkna passiveringar som en kategori av potentiellt svåra drag eftersom många passiveringar i en text kan göra att det blir svårt för läsaren att veta vem det är som gör eller förväntas göra något (Ehrenberg-Sundin et al. 2013:24).

Passiveringar finns i fem av de tio texterna i testomgången och på elva ställen. I exempel 3 redovisas två av de meningar i testomgången som innehåller passiveringar (mina markeringar):

Exempel 3

- (a) Dessförinnan skall avdelingen **markberedas**, dock skador på förekommande stig/led **undvikas**.
- (b) Så att minst det antal tallplantor som **anges** i tabell 1 **uppnås** (2000 st/ha)

5.1.4 Lägre grad av förpliktelse

Det finns olika sätt att uttrycka sig när man vill uppmana läsaren av en text att göra något. Dessa sätt kan signalera olika hög grad av förpliktelse, det vill säga de kan tolkas som att mottagaren är mer eller mindre bunden till att följa uppmaningarna. Till exempel finns en betydelseskillnad mellan de modala hjälpverben *kan*, *bör* och *ska*, där *kan* signalerar låg grad av förpliktelse, *bör* medelhög grad och *ska* hög grad (Holmberg & Karlsson 2006:63).

I de undersökta texterna använder skribenterna ofta *bör*. Då uppmaningar med *bör* kan uppfattas som mindre viktiga att följa än uppmaningar med exempelvis *ska*, har jag valt att räkna uppmaningar med ord som uttrycker lägre grad av förpliktelse till en kategori. Man kan tänka sig att detta inte är något som gör texterna svårare utan snarare signalerar olika betydelser, men det är relevant eftersom formuleringarna kan göra att läsaren inte uppfattar en uppmaning som viktig att följa.

I de tio texterna i testomgången har jag hittat fem exempel på ord som uttrycker lägre grad av förpliktelse och de finns i fyra av texterna. Förutom ordet *bör* har jag letat efter andra ord och formuleringar som signalerar lägre grad av förpliktelse, så som *råd* och *rekommendation*. I exempel 4 redovisas två av de meningar i testomgången som innehåller ord som uttrycker lägre grad av förpliktelse (mina markeringar):

Exempel 4

- (a) Därför **bör** en återväxtkontroll göras och i luckor planteras.
- (b) Skogsstyrelsens **råd** är att det aktuellt område, enligt bifogad karta markbereds o planteras med Tall.

5.1.5 Alternativ

Till kategorin alternativ har jag räknat de tillfällen då markägaren får alternativ, antingen genom att hen presenteras för två alternativ att välja mellan eller på andra sätt. Jag har räknat det som en faktor som försvårar texterna, eftersom alternativ kan bidra till en osäkerhet hos mottagaren kring vad hen egentligen förväntas göra eller hur viktig en åtgärd är. Kategorin berör den interpersonella strukturen då alternativen är en del av uppmaningarna som uttrycks och därmed påverkar uppmaningarnas betydelse.

Exempel på alternativ finns i tre av de tio texterna i testomgången och uppgår till sammanlagt fyra stycken. I exempel 5 redovisas två av de meningar i testomgången som anger alternativ:

Exempel 5

- (a) Markberedning och plantering med 2500 gran eller tallplantor per hektar.
- (b) Plantering så att det lägst finns 1800 huvudplantor av gran alternativt tall per hektar.

Jag har även sett andra typer av exempel i delar av materialet som inte återfanns i testomgången, där skogskonsulenten skriver att om markägaren tänker utföra en viss åtgärd ska det ske på ett visst sätt. Markägaren får alltså möjlighet att antingen följa eller inte följa rådet och det blir samtidigt omöjligt för hen att bryta mot uppmaningen.

5.1.6 Skrivfel

Till kategorin skrivfel har jag räknat stavfel, särskrivningar, felanvändning av stor och liten bokstav och brott mot böjningsreglerna. Exempel på sådant som jag inte har räknat är utelämnande av punkt, eftersom det i vissa fall handlade om meningar som inte var fullständiga.

Små skrivfel kan störa läsningen och i vissa fall göra en text svårare att förstå, även om det inte är omöjligt för läsaren att lista ut vad skribenten vill uttrycka (Strömquist 2005:22). Teleman talar om normbrott och menar att de gör att det tar längre tid att läsa texten eftersom de väcker så kallad inlärd irritation, det vill säga får läsaren att reta sig på sådant hen medvetet har lärt sig. Det kan bland annat vara regler som rör stavning och böjning (1979:144–145). Störningarna kan också leda till att läsaren inte tar till sig innehållet i texten på samma sätt som om den hade varit utan fel. Om den som skrivit inte bryr sig om att skriva ordentligt, varför ska då läsaren bry sig om innehållet i texten (Strömquist 2005:22)?

Det finns skrivfel i fem av de tio texterna i testomgången. De är sammanlagt sex stycken. I exempel 6 redovisas två av de meningar i testomgången som innehåller skrivfel (mina markeringar):

Exempel 6

- (a) Markberedning och plantering med 2500 **gran eller tallplantor** per hektar.
- (b) Dessförinnan skall **avdelingen** markberedas (...)

6 Resultat

I det här kapitlet presenteras resultatet av undersökningen i två huvudavsnitt. I det första avsnittet redovisar jag resultatet kategori för kategori. I det andra avsnittet lyfter jag fram

fyra exempel på texter som väl illustrerar resultatet av undersökningen. I bilaga 2 finns en tabell över resultatet.

6.1 Kategori för kategori

I det här avsnittet redovisar jag resultatet av undersökningen utifrån de sex kategorierna av variabler.

6.1.1 Facktermer

Det finns sammanlagt 197 facktermer i de 86 texterna. Av dessa finns 83 i texter som har följts och 114 i texter som inte har följts. Det är inom den här kategorin som skillnaden mellan texterna är störst. Följande exempel på facktermer är från materialet i testomgången, som ju också är en del av hela materialet. Exempel (7a)–(7h) har hämtats från texter som har följts till skillnad från exempel (7i)–(7p) (mina markeringar):

Exempel 7

- (a) Undantagna områden från ovanstående åtgärder är två förekommande fasta **fornlämningar**, belägna inom den aktuella trakten.
- (b) Vid behov av mer information om **fornlämningar** bör du kontakta (...)
- (c) För alla **föryngringsarbeten** inom **fornlämningsområdena** (markberedning, plantering mm) krävs tillstånd från Länsstyrelsen.
- (d) Plantering så att det lägst finns 1800 **huvudstammar** per hektar av lämpligt trädslag.
- (e) (...) skyddade enligt lagen (1998:950) om **kulturminnen**.
- (f) Dessförinnan markberedning, förslagsvis enligt **högläggningssmetoden**.
- (g) Dessa områden består av ett **fångstgropssystem** (...) samt en **fångstgrop** (...)
- (h) Markberedning och plantering så att det efter plantering finns minst 1600 **huvudplantor** av gran per hektar.
- (i) Plantering så att det lägst finns 2000 **huvudstammar** av lämpligt trädslag per hektar.
- (j) Området är planterat men en viss **plantavgång** har skett.
- (k) Därför bör en **återväxtkontroll** göras och i **luckor** planteras.
- (l) Markberedning under bibehållen **fröträdställning** bör därför utföras på större delen av arealen.
- (m) Plantering så att det lägst finns 1800 **huvudplantor** av gran alternativt tall per hektar.
- (n) Markberedning och plantering med granplantor så att det efter planteringen finns minst 2300 **utvecklingsbara huvudplantor** per hektar.
- (o) Naturlig **föryngring** med **fröträd** bedöms inte ge tillfredsställande **föryngring** inom föreskriven tid utan markberedning.
- (p) **Hjälpplantering** med barrplantor så att det efter plantering finns minst 2000 **utvecklingsbara huvudplantor** per hektar.

Jag har sökt efter termerna som förekommer i testomgången i Rikstermbanken, som är en termbank som tillhandahålls av Terminologisentrum TNC. Där finns definitioner av facktermer inom många ämnesområden och på olika språk, dock främst svenska (www.rikstermbanken.se).

De flesta av facktermerna i exempel 7 finns med i Rikstermbanken. Hela orden finns med, det vill säga en sökning på till exempel ordet *fröträd* ger en beskrivning av just det ordet.

Fyra ord finns delvis med i Rikstermbanken. Dessa är *fornlämningsområdena* (exempel 7c), *föryngringsarbeten* (7c), *fångstgropsystem* (7g) och *återväxtkontroll* (7k). Med att de delvis finns med menas att första ledet i sammansättningen går att hitta, det vill säga *fornlämning*, *föryngring*, *fångstgrop* och *återväxt*, men inte hela sammansättningen.

Två av orden finns varken helt eller delvis med i Rikstermbanken, nämligen *högläggningssmetoden* (exempel 7f) och *utvecklingsbara* (7n). *Högläggningssmetod* uppfattar jag som en självklar fackterm, medan *utvecklingsbar* är mer tveksam. Att jag har valt att räkna ordet som en fackterm beror på att det i den här kontexten kan ha en annan betydelse än i allmänspråket.

Ett exempel på ett ord som bara fungerar som fackterm i just den här kontexten och inte i allmänspråket är *luckor* (exempel 7k), som ju har flera betydelser och egentligen inte är svårt att förstå. Enligt Rikstermbanken är dock en *lucka* ”en mindre öppning i ett bestånd” (www.rikstermbanken.se). Ordet får alltså i det här sammanhanget en annan betydelse än den allmänspråkliga.

Något som kan göra facktermerna ännu svårare för läsaren är att de är långa. Enligt läsbarhetsindex, LIX, är ett långt ord ett ord med fler än sex bokstäver (Björnsson 1968:35). Det är också den definition som Hellspong och Ledin utgår från och de menar dessutom att ord med fler än 14 bokstäver är överlånga (1997:71). Enligt Björnsson blir inte alla långa ord automatiskt svåra – det finns både svåra och lätta långa ord – men långa ord är som grupp svårare än korta (1968:218). Den bedömningen stöds även av Peter Cassirer (1977:65). En text med många långa ord kan således uppfattas som svårare att läsa och förstå än en text med färre långa ord. Alla facktermerna jag hittat i testomgången är långa. Åtta av dem är överlånga, vilket kan bidra till att göra dem svårare än de övriga facktermerna.

6.1.2 Nominaliseringar

Det finns sammanlagt 221 nominaliseringar i de 86 texterna. Av dessa finns 102 i texter som har följts och 119 i texter som inte har följts. Följande exempel på nominaliseringar är från materialet i testomgången. Exempel (8a)–(8f) har hämtats från texter som har följts till skillnad från exempel (8g)–(8n) (mina markeringar):

Exempel 8

- (a) **Markberedning** och **plantering**
- (b) **Markberedning** och **plantering** så att det efter **plantering** finns minst 1600 huvudplantor av gran per hektar.
- (c) **Plantering** så att det lägst finns 1800 huvudstammar per hektar av lämpligt trädslag.
- (d) Dessförinnan **markberedning**, förslagsvis enligt **högläggningssmetoden**.
- (e) För alla **föryngringsarbeten** inom fornlämningsområdena (**markberedning**, **plantering** mm) krävs tillstånd från Länsstyrelsen.
- (f) **Markberedning** och **plantering** med 2500 gran eller tallplantor per hektar.
- (g) Området är planterat men en viss **plantavgång** har skett.
- (h) Därför bör en **återväxtkontroll** göras och i luckor planteras.
- (i) **Markberedning** under bibehållen fröträdställning bör därför utföras på större delen av arealen.
- (j) **Plantering** så att det lägst finns 2000 huvudstammar av lämpligt trädslag per hektar.
- (k) **Plantering** så att det lägst finns 1800 huvudplantor av gran alternativt tall per hektar.

- (l) **Markberedning** och **plantering** med granplantor så att det efter **planteringen** finns minst 2300 utvecklingsbara huvudplantor per hektar.
- (m) **Hjälpplantering** med barrplantor så att det efter **plantering** finns minst 2000 utvecklingsbara huvudplantor per hektar.
- (n) Naturlig **föryngring** med fröträd bedöms inte ge tillfredsställande **föryngring** inom föreskriven tid utan **markberedning**.

Många av nominaliseringarna fungerar som uppmaningar, som i exempel (8a). Där uppmanas mottagaren att markbereda och plantera, men språkhandlingen uttrycks genom nominaliseringar istället för exempelvis en imperativform.

6.1.3 Passiveringar

Det finns sammanlagt 44 passiveringar i de 86 texterna. Av dessa finns 20 i texter som har följts och 24 i texter som inte har följts. Kategorin är en av de två (tillsammans med lägre grad av förpliktelse) där skillnaderna mellan texterna är minst. Följande exempel på passiveringar är från materialet i testomgången. Exempel (9a)–(9b) har hämtats från texter som har följts till skillnad från exempel (9c)–(9g) (mina markeringar):

Exempel 9

- (a) Så att minst det antal tallplantor som **anges** i tabell 1 **uppnås** (2000 st/ha)
- (b) Skogsstyrelsens råd är att det aktuellt område, enligt bifogad karta **markbereds** o **planteras** med Tall.
- (c) Området **fältbesöktes** 2013-05-13
- (d) Naturlig föryngring med fröträd **bedöms** inte ge tillfredsställande föryngring inom föreskriven tid utan markberedning.
- (e) Markberedning under bibehållen fröträdställning bör därför **utföras** på större delen av arealen.
- (f) Därför bör en återväxtkontroll **göras** och i luckor **planteras**.
- (g) Dessförinnan skall avdelingen **markberedas**, dock skador på förekommande stig/led **undvikas**.

Passiveringarna förekommer främst i sammanhang då den som skriver vill uppmana mottagaren till något. Det är ju också hela meningen med Råd om anläggning av ny skog, att uppmana markägaren att utföra åtgärder. Exempel (9f) är ett exempel på då passiveringen kan göra uppmaningen otydlig. Man kan förstå att det är den som gör återväxtkontrollen som ska plantera i luckorna, men vem är det som ska göra återväxtkontrollen? Är det Skogsstyrelsen, markägaren eller kanske någon annan?

I en text som hade följts fanns följande mening, där ordet *krävs* får sägas vara ett gränsfall:

För alla föryngringsarbeten inom fornlämningsområdena (markberedning, plantering mm) **krävs** tillstånd från Länsstyrelsen.

Jag har valt att betrakta *krävs* som ett deponensverb, det vill säga ett verb som slutar på -s utan att ha passiv funktion.

6.1.4 Lägre grad av förpliktelse

Det finns sammanlagt 46 ord som uttrycker lägre grad av förpliktelse i de 86 texterna. Av dessa finns 21 i texter som har följts och 25 i texter som inte har följts. Kategorin är en av de två (tillsammans med passiveringar) där skillnaderna mellan texterna är minst.

Följande exempel på lägre grad av förpliktelse är från materialet i testomgången. Exempel (10a)–(10c) har hämtats från texter som har följts till skillnad från exempel (10d)–(10e) (mina markeringar):

Exempel 10

- (a) Så att minst det antal tallplantor som anges i tabell 1 uppnås (2000 st/ha)
Men vi **rekommenderar** minst 2500/ha
- (b) Vid behov av mer information **bör** du kontakta (...)
- (c) Skogsstyrelsens **råd** är att det aktuellt område, enligt bifogad karta markbereds o planteras med Tall.
- (d) Markberedning under bibehållen fröträdställning **bör** därför utföras på större delen av arealen.
- (e) Därför **bör** en återväxtkontroll göras och i luckor planteras.

6.1.5 Alternativ

Det finns sammanlagt 49 alternativ i de 86 texterna. Av dessa finns 29 i texter som har följts och 20 i texter som inte har följts. De utgör en av två kategorier (tillsammans med skrivfel) där de svåra språkliga dragen är fler i de texter som har följts än i de texter som inte har följts. Följande exempel på alternativ är från materialet i testomgången. Exempel (11a)–(11c) har hämtats från texter som har följts till skillnad från exempel (11d):

Exempel 11

- (a) Så att minst det antal tallplantor som anges i tabell 1 uppnås (2000 st/ha)
Men vi rekommenderar minst 2500/ha
- (b) Markberedning och plantering med 2500 gran eller tallplantor per hektar.
- (c) Dessförinnan markberedning, förslagsvis enligt högläggningssmetoden.
- (d) Plantering så att det lägst finns 1800 huvudplantor av gran alternativt tall per hektar.

6.1.6 Skrivfel

Det finns sammanlagt 37 skrivfel i de 86 texterna. Av dessa finns 23 i texter som har följts och 14 i texter som inte har följts. De utgör en av två kategorier (tillsammans med alternativ) där de svåra språkliga dragen är fler i de texter som har följts än i de texter som inte har följts. Följande exempel på skrivfel är från materialet i testomgången. Exempel (12a)–(12b) har hämtats från texter som har följts till skillnad från exempel (12c)–(12e) (mina markeringar):

Exempel 12

- (a) Skogsstyrelsens råd är att **det aktuellt område**, enligt bifogad karta markbereds o planteras med **Tall**
- (b) Markberedning och plantering med 2500 **gran eller tallplantor** per hektar
- (c) Markberedning under bibehållen **fröträdställning** bör därför utföras på större delen av arealen.
- (d) **Plantors** ska vara någorlunda jämnt fördelade över arealen.
- (e) Dessförinnan skall **avdelingen** markberedas (...)

Här finns exempel på de fyra typer av skrivfel jag letat efter i undersökningen. Exempel (12a) är brott mot böjningsregler och felanvändning av stor bokstav, exempel (12b) är en

särskrivning och exempel (12c), (12d) och (12e) är stavfel. Här är det nog mer troligt att den som skrivit slagit fel på tangentbordet än att hen stavat fel, åtminstone i (12d) och (12e), men jag väljer ändå att betrakta dessa exempel som stavfel.

6.2 Fyra exempel på texter ur materialet

I det här huvudavsnittet i kapitel 6 lyfter jag fram fyra exempel på texter ur materialet. Text nummer ett är en text som enligt resultatet av undersökningen har få svåra språkliga drag och som har följts. Text nummer två har få svåra drag och har inte följts. Text nummer tre har många svåra drag och har följts. Text nummer fyra har många svåra drag och har inte följts. Just dessa exempel illustrerar resultatet av undersökningen väl, då de visar på spridningen av svåra språkliga drag hos texterna.

De olika svåra dragen är markerade på olika sätt beroende på vilken kategori av variabler de tillhör. Markeringarna ser ut på följande sätt: **facktermer**, *nominaliseringar*, passiveringar, lägre grad av förpliktelse, alternativ och skrivfel. De ord som tillhör två kategorier har dubbla markeringar. Det gäller till exempel *hjälpplantering* som är markerat med både fet och kursiv stil (***hjälpplantering***).

6.2.1 En text med få svåra drag som har följts

Text ett är en text som har följts och som enligt resultatet av min undersökning har två svåra drag, vilka jag har markerat i exempel 13:

Exempel 13

Plantering så att det lägst finns 1600 **huvudplantor** per hektar av gran, dessa jämnfördelade över ytan.

Här uppträder alltså en nominalisering och en fackterm.

6.2.2 En text med få svåra drag som inte har följts

Text två är en text som inte har följts och som enligt resultatet av min undersökning har tre svåra drag, vilka jag har markerat i exempel 14:

Exempel 14

Markberedning och *plantering* med barrplantor så att det efter *plantering* finns minst 1650st plantor per hektar. Plantorna ska vara jämnt fördelade över arealen.

Här finns exempel på nominaliseringar, närmare bestämt tre stycken i en och samma mening.

6.2.3 En text med många svåra drag som har följts

Text tre är en text som har följts och som enligt resultatet av min undersökning har 13 svåra drag, vilka jag har markerat i exempel 15:

Exempel 15

Naturlig *föryngring* med **fröträd** bedöms för **växtplatsen** inte ge tillfredsställande *föryngring* inom föreskriven tid utan *markberedning*. *Markberedning* under bibehållen **fröträdsställning** bör därför utföras på hela arealen (Tillräckligt antal **fröträd** var dock lämnade.).

Här finns exempel på nominaliseringar, facktermer, passiveringar och ord som uttrycker lägre grad av förpliktelse.

6.2.4 En text med många svåra drag som inte har följts

Text fyra är en text som inte har följts och som enligt resultatet av min undersökning har 14 svåra drag, vilka jag har markerat i exempel 16:

Exempel 16

Hjälpplantering med barrplantor så att det efter *plantering* finns minst 2000 **utvecklingsbara huvudplantor** per hektar. Plantors ska vara någorlunda jämnt fördelade över arealen.

Området är planterat men en viss *plantavgång* har skett. Därför bör en *återväxtkontroll* göras och i **luckor** planteras.

Här finns exempel på facktermer, nominaliseringar, skrivfel, passiveringar och ord som uttrycker lägre grad av förpliktelse.

7 Diskussion

Resultatet av undersökningen visar inte på några större skillnader mellan de texter som har följts och de texter som inte har följts. Dock är skillnaderna relativt stora inom kategorin facktermer. Inom kategorierna passiveringar och lägre grad av förpliktelse är skillnaderna minst. Texterna är ofta korta och liknar varandra till formen. De olika sätten att uttrycka uppmaningar, vilka berör den interpersonella strukturen, är särskilt intressanta och kan kanske säga något om inställningen till myndighetsspråk. Resultaten samt valet av metod och material kommer jag att ta upp och diskutera nedan, för att avsluta med en kort rekommendation till Skogsstyrelsen.

7.1 Störst respektive minst skillnad

Den kategori där texternas språkliga utformning verkar ge högst utslag i min undersökning är den som handlar om facktermer. Dessa är 114 i de texter som har följts och 83 i de texter som inte har följts. Med tanke på min undersöknings begränsade material är det en relativt stor skillnad. Kanske indikerar det att just bruket av facktermer är en faktor som försvårar för markägarna att förstå myndighetens instruktioner. Att markägarna förstår facktermerna är ju direkt avgörande för om de rent praktiskt kan utföra åtgärderna eller ej, för hur ska de kunna göra en *återväxtkontroll* eller *hjälpplantera* om de inte vet vad dessa ord betyder? Kanske förutsätter Skogsstyrelsen att markägare vet mer om skogsbruk än vad de i själva verket gör. Användandet av facktermer är med all säkerhet utbredd inom myndigheten men kanske inte lika vanligt förekommande i enskilda markägares omgivning.

De kategorier där skillnaderna är minst är passiveringar, med 24 i de texter som inte har följts och 20 i de texter som har följts, och lägre grad av förpliktelse, med 25 i de texter som inte har följts och 21 i de texter som har följts. Att resultatet i fråga om just dessa kategorier visar på minst skillnader kan möjligtvis bero på att de inte är faktorer som nämnvärt påverkar hur svår en text är. Att säga något mer bestämt utifrån resultatet

av en relativt begränsad undersökning är svårt. Till detta skulle krävas ett större och mer varierat material.

7.2 Texternas form

Många av texterna i materialet liknar varandra till såväl formen som innehållet. De uppmanar, vanligtvis genom nominaliseringar, markägaren att markbereda och plantera och upplyser om hur många plantor som sedan ska finnas på området. Man kan fråga sig varför texterna är så pass lika varandra när det är olika personer som skriver dem? Beror det kanske på att det är enklast att ta efter vad andra redan har formulerat eller på att det finns litet utrymme för ett personligare uttrycksätt? Ett rimligt antagande är att det finns en tradition av att skriva på ett visst sätt inom myndigheten. När en nyanställd ska lära sig att skriva råd, tittar hen sannolikt på hur tidigare råd sett ut och tar efter dem.

Att texterna ser ut som de gör kan nog också bero på det som Becker Jensen kallar för *relationsproblemet*, det vill säga motsättningen mellan myndighetsutövning och myndighetsservice (2007:16). Det kan finnas en uppfattning inom Skogsstyrelsen om hur en text som kommer från en myndighet ska se ut och hur språket ska vara, medan de texter som når utomstående, i det här fallet markägare, kan behöva vara utformade på ett annat sätt än det traditionellt myndighetsmässiga. Det kan också vara så, att skogskonsulenterna efter ett tag slutar se på texterna som autentisk kommunikation med en enskild markägare och varken uppfattar problem eller förtjänster i dem. Texterna blir ett verktyg i arbetet med att få markägare att uppfylla lagens krav, snarare än ett verktyg för kommunikationen.

Något annat som är intressant är att många av texterna är så pass korta som de faktiskt är. De flesta är inte längre än ett par meningar och några är kortare än så. När det finns utrymme rent praktiskt för att beskriva åtgärderna närmare – det finns ju plats kvar på pappret – varför gör inte skogskonsulenterna det? Kanske hade det faktiskt kunnat påverka markägarna att i större utsträckning följa råden, om de var utförligare skrivna. Därmed inte sagt att texterna måste vara långa – att hålla sig kort brukar lyftas fram som ett klarspråksråd – men alltför korta texter är inte heller alltid att rekommendera. Anledningen till att texterna inte är utförligare kan säkert vara, som i många andra fall, brist på tid. Skogskonsulenterna har många andra uppgifter och kan troligtvis inte lägga ned mycket tid på varje text.

7.3 Det interpersonella och inställningen till myndighetsspråk

Fyra av de sex kategorierna i undersökningen, nämligen nominaliseringar, passiveringar, alternativ och lägre grad av förpliktelse, har att göra med den interpersonella strukturen. Dessa är särskilt intressanta, eftersom de handlar om de språkhandlingar som används för att uttrycka uppmaningar och om hur dessa sedan blir förstådda. De förståelseproblem som finns i textens interpersonella struktur kan vara svårare att upptäcka och ringa in än de som finns i den ideationella strukturen. Det kan till exempel vara lättare att peka ut facktermer som svåra än att förstå varför passiveringar är det, eller varför olika alternativ gör texterna vaga. Det behöver inte betyda särskilt mycket för läsaren, men för den som skriver finns här en del att fundera över.

En anledning till att uppmaningarna uttrycks med just dessa språkhandlingar kan vara de förväntningar som finns på myndighetsspråket, både inom myndigheten och bland utomstående. Dessa förväntningar kan vara svåra att frånga. Förväntningarna på språket kan sannolikt skapa begränsningar för kommunikationen mellan myndigheten och den enskilda markägaren, då mottagaren å ena sidan förväntar sig att texten ska vara utformad på ett visst sätt men å andra sidan kanske har svårt att ta till sig innehållet i texten.

Samtidigt kan myndigheten, om förväntningarna inte uppfylls på grund av ett ledigare språk, uppfattas som en instans utan auktoritet.

Jag har i min uppsats betraktat ord som *bör* och *råd* som språkhandlingar som uttrycker lägre grad av förpliktelse. Det behöver inte betyda att tjänstemän inom Skogsstyrelsen ser orden på det viset, utan de kan ha en annan betydelse inom myndighetens verksamhet. Kanske finns där en uppfattning av ordet *bör* som något som uttrycker hög grad av förpliktelse, till skillnad från ordets betydelse i allmänspråket. Att myndigheten och markägaren som får Råd om anläggning av ny skog eventuellt uppfattar dessa ord på olika sätt skulle kunna vara en orsak till att råden i texterna ibland inte följs.

7.4 Reflektioner om metod och material

Min metod bygger på teorier om vad som kan skapa förståelseproblem i texter, men metoden och resultatet av undersökningen kan egentligen inte visa på om mottagarna faktiskt tycker att texterna är svåra. På grund av arbetets begränsade omfång har jag inte kunnat exempelvis kontakta markägare för intervjuer eller genomföra en enkätundersökning. Att med en sådan metod utöka undersökningen av materialet hade kunnat ge en mer utförlig förståelse för varför texterna ser ut som de gör och hur mottagarna upplever dem. Kanske hade resultatet av en sådan undersökning visat att markägarna inte alls tycker att texterna är svåra utan att det finns andra anledningar till att de inte följer dem.

Undersökningen hade också kunnat kompletteras med intervjuer med skogskonsulenter, men inte heller det har varit möjligt inom tidsramen. Sådana intervjuer hade kunnat peka på vilka skriftliga traditioner som finns på myndigheten, hur de anställda upplever dem och hur de förs vidare. Den typen av förståelse kanske är lika viktig, eller till och med viktigare, än rena klarspråksrekommendationer.

En del av de kategorier som jag har att utgå från efter testomgången är sådana som ofta betraktas som faktorer som försvårar en text, men alla av dem har kanske inte grund i forskning. Exempelvis bygger kategorin alternativ endast på vad jag själv har uppfattat som försvårande drag då jag läst texterna. Å ena sidan kan kategorin tyckas vara godtycklig, men å andra sidan kan den belysa en del av språket på den interpersonella nivån som tidigare inte stått i fokus för forskningen.

Materialet för undersökningen är en begränsad del av ett stort antal texter. Skogsstyrelsen skriver många råd varje år och de ingår i en kedja av flera typer av texter och händelser. Jag har fått göra stora avgränsningar av materialet, men jag hade kunnat dra mer välgrundade slutsatser utifrån ett större material.

7.5 Rekommendation

Min tredje frågeställning handlar om hur de undersökta texterna skulle kunna göras mindre svåra. Det är vad jag i form av en rekommendation till Skogsstyrelsen kommer att diskutera här.

Även om resultatet av undersökningen visar att språket kanske inte är en avgörande faktor för om texterna följs eller inte, kan det var intressant att reflektera över hur texterna skulle kunna se ut. Hur skulle man skriva dem för att göra dem mer entydiga och mindre öppna för tolkning? Här följer ett förslag till hur exempel 14 ovan skulle kunna se ut:

Exempel 14

Markberedning och plantering med barrplantor så att det efter plantering finns minst 1650st plantor per hektar. Plantorna ska vara jämnt fördelade över arealen.

Mitt förslag

Markbered området och plantera barrplantor. Efter att du har planterat ska det finnas minst 1650 plantor per hektar. Fördela plantorna jämnt över arealen.

Här är uppmaningarna uttryckta genom verb i uppmaningsform, med verben *markbered*, *plantera* och *fördela*, till skillnad från i originaltexten där uppmaningarna uttrycks med nominaliseringar. Dessutom finns ett du-tilltal. Det gör att det är nästintill omöjligt för mottagaren att missförstå vem det är som förväntas utföra åtgärderna. I de allra flesta av texterna i undersökningen är uppmaningarna uttryckta med nominaliseringar, passiveringar eller ord av lägre grad av förpliktelse. Dessa konstruktioner kan bidra till att det blir otydligt för mottagaren vad hen förväntas göra och på vem ansvaret ligger.

Förutom vad som nämnts här ovan kan texterna Råd om anläggning av ny skog förbättras på främst tre punkter.

För det första tror jag att råden som helhet behöver bli tydligare. Exempelvis skulle en tydligare rubrik snabbt ge mottagaren en upplysning om vilken typ av brev hen fått. Det är kanske heller inte självklart för mottagaren varför hen har fått rådet, vilket en kort inledande text skulle kunna hjälpa till med.

För det andra kan det bli tydligare hur markägaren ska gå till väga om hen vill ha kontakt med Skogsstyrelsen. I den lilla grå rutan längst ned i varje råd står det att Skogsstyrelsen gärna ”lämnar (...) förslag till åtgärder som ger en ännu bättre återväxt”, men det finns ingen information om vem man ska kontakta eller hur man ska gå till väga för att få dessa råd. Längs upp på sidan finns dock kontaktuppgifter till den skogskonsulent som skrivit texten. Kanske kan en hänvisning dit eller tydligare information om vad myndigheten kan hjälpa till med göra så att mottagarna känner sig mer motiverade att följa råden eller ta reda på mer om dem.

För det tredje hade en sammanfattning av den bifogade lagtexten också bidragit till att göra texterna tydligare. Där skulle man kunna beskriva för mottagaren vilka konsekvenserna faktiskt kan bli om hen faktiskt inte följer råden. Antagligen är det inte särskilt många som tar sig igenom, och kan förstå, all den lagtext som är bifogad. En sammanfattning av det viktigaste och hänvisning till lagtexten i slutet av rådet kanske hade fått fler att läsa och tänka över den.

8 Slutsatser

Resultatet av undersökningen visade att det inte är särskilt stor skillnad mellan de texter som har följts och de texter som inte har följts, med den reservationen att jag bara har kunnat undersöka ett begränsat urval av Skogsstyrelsens råd till markägarna. Min hypotes om att de texter som inte har följts skulle ha fler potentiellt svåra språkliga drag stämmer alltså inte med mina resultat. Är det då helt uteslutet att språket kan vara en faktor som påverkar hur anvisningarna följs? Jag tror definitivt att språket påverkar hur markägaren reagerar på råden men att det inte är avgörande. Kanske handlar det snarare om inställningen till brev från myndigheter och myndigheters språk, än att språket i texterna är svårt. Hur Råd om anläggning av ny skog ser ut som helhet har också betydelse för hur texterna tas emot. Det handlar inte bara om den språkliga utformningen, utan även om vilket intryck råden gör.

Att det inte går att dra några säkra slutsatser kring språket i texterna utifrån resultatet av undersökningen utesluter inte heller att språket i dem kan behöva ses över. Genom att göra råden som helhet tydligare med en bättre disposition och genom att uttrycka uppmaningar på andra sätt, kan texterna bli mer entydiga. Sådana förbättringar kan en språkkonsult göra.

Undersökningen har visat på betydelsen av att arbeta med språkliga förståelseproblem på olika nivåer. De problem som kan vara svåra att upptäcka, det vill säga de som främst rör den interpersonella strukturen, kan en språkkonsult hjälpa till att synliggöra. Sådana kunskaper kan för en verksamhet leda till djupare förståelse för varför en viss typ av text inte blir förstådd av läsarna.

Hos just Skogsstyrelsen skulle en språkkonsult bland annat kunna bidra till att kommunikationen blir mer effektiv genom att göra dessa svåra texter enklare, men också genom att se till att de nya texter som skrivs blir så bra som möjligt. En språkkonsult skulle också kunna kartlägga de texter och händelser som föregått den aktuella texten, och därmed synliggöra om och hur de föregående texterna skapar problem i den nya.

Min undersökning har fokuserat på potentiellt svåra drag i Skogsstyrelsens Råd om anläggning av ny skog och hur dessa kan tänkas påverka förståelsen av texterna. Det hade varit intressant att studera även andra texter på myndigheten och hur dessa samspelar. Vilka texter bygger på varandra och hur förs traditioner av skrivande vidare? Sannolikt är de eventuella tendenser som en sådan undersökning skulle visa på inte unika för Skogsstyrelsen, utan skulle gå att finna även på andra myndigheter.

Avslutningsvis tror jag att vidare forskning om klarspråksrekommendationer i allmänhet och de som fokuserar på den interpersonella strukturen i synnerhet skulle vara givande. Jag har i min undersökning bara närmast mig de förståelseproblem som de olika språkhandlingar som uttrycker uppmaningar kan ge upphov till. Fortsatta studier om detta skulle kunna bidra till större förståelse för vilken inriktning klarspråksarbetet bör ha för att hjälpa myndigheter att bli förstådda av medborgarna.

9 Litteraturförteckning

- Becker Jensen, Leif 2007. Klarsprog – kommunikationsteknik eller holdningsændring? I: Pia Jarvad & Ida Elisabeth Mørch (red.), *Klart sprog er godt sprog. Rapport fra en nordisk konference om klarsprog*. Dansk Sprognævns skrifter 38. København: Dansk Sprognævn.
- Bendegard, Saga 2014. *Begriplig EU-svenska? Klarspråksarbetets förutsättningar inom den interinstitutionella översättningsprocessen*. Skrifter utgivna av Institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet nr 89. Uppsala: Uppsala universitet, Institutionen för nordiska språk.
- Björnsson, Carl-Hugo 1968. *Läsbarhet*. Stockholm: Liber.
- Cassirer, Peter 1977. *Studier över ordförståelse. Rapport från projektet Svenskarna och deras ord*. Göteborg: Acta Universitatis Gothoburgensis.
- Ehrenberg-Sundin, Barbro, Kerstin Lundin, Åsa Wedin & Margareta Westman 2008. *Att skriva bättre i jobbet. En basbok om brukstexter*. 4. Stockholm: Norstedts Juridik.
- Forsberg, Jenny 2008. *Tydliga texter. Snabba skrivtips och språkråd*. Stockholm: Norstedts akademiska förlag.
- Hedlund, Anneli 2006. *Klarspråk lönar sig. Klarspråksarbete i kommuner, landsting och statliga myndigheter*. Stockholm: Justitiedepartementet, Regeringskansliet.
- Hellspång, Lennart & Per Ledin 1997. *Vägar genom texten. Handbok i brukstextanalys*. Lund: Studentlitteratur.
- Holmberg, Per & Anna-Malin Karlsson 2006. *Grammatik med betydelse. En introduktion till funktionell grammatik*. Stockholm: Hallgren & Fallgren.
- Hultman, Tor G. 2003. *Svenska Akademiens språklära*. Stockholm: Norstedts.
- Krekula, Bert. Specialist på Skogsstyrelsens tillsynsenhet. Personlig kommunikation, 2015-05-04.

- Nord, Andreas 2011. *Att göra någon annans text tydlig. Förutsättningar och språkideal vid språkbearbetning av myndighetstext*. TeFa nr 48. Uppsala: FUMS, Institutionen för nordiska språk, Uppsala universitet.
- Nuopponen, Anita & Nina Pilke 2010. *Ordning och reda. Terminologilära i teori och praktik*. Stockholm: Norstedts.
- Nyström Höög, Catharina, Hedda Söderlundh & Marie Sörlin 2012. *Myndigheterna har ordet. Om kommunikation i skrift*. Stockholm: Norstedts.
- Rikstermbanken. Om Rikstermbanken. <<http://www.rikstermbanken.se/rtb/om.html>>, hämtat 2015-05-11.
- Rikstermbanken. Termpost: lucka. <<http://www.rikstermbanken.se/rtb/visaTermpost.html?id=57354>>, hämtat 2015-04-16.
- Skogsstyrelsen. <<http://www.skogsstyrelsen.se>>, hämtat 2015-06-05.
- Skogsstyrelsen. Om oss. <<http://www.skogsstyrelsen.se/Myndigheten/Om-oss/>>, hämtat 2015-06-05.
- Strömquist, Siv 2005. *Skrivboken. Skrivprocess, skrivråd och skrivstrategier*. 5. Malmö: Gleerups.
- Teleman, Ulf 1979. *Språkrätt. Om skolans språknormer och samhällets*. Lund: LiberLäromedel.
- Wengelin, Åsa 2015. Mot en evidensbaserad språkvård? En kritisk granskning av några svenska klarspråksråd i ljuset av forskning om läsbarhet och språkbearbetning. *Sakprosa*. 7:2. <<https://www.journals.uio.no/index.php/sakprosa/article/view/983/1427>>, hämtat 2015-06-05.

Bilaga 1. Råd om anläggning av ny skog – exempel

Norra Jämtlands distrikt
Box 9, 83521 KROKOM
@skogsstyrelsen.se
Tfn

Fastighet	
Kommun	Församling

RÅD OM ANLÄGGNING AV NY SKOG

1(4)

Datum
2013-06-28

Ärendenr

Er referens

Råd om anläggning av ny skog

På grund av utförd avverkning föreligger skyldighet att anlägga ny skog på din brukningsenhet.

För att kraven i skogsvårdslagen ska uppfyllas bör du göra följande.

Avdelning	Areal hektar	Ståndorts-index H100	Åtgärder	Bör utföras senast	Kartbilaga
	1,2	G18	Markberedning och plantering bör utföras så att det efter plantering finns minst 1500 godtagbara huvudplantor av gran per hektar alternativt 1700 godtagbara huvudplantor av tall per hektar.	2014-09-15	Ja

Bilaga

1 Karta

Utdrag ur gällande bestämmelser

Utöver nedanstående regler finns även Allmänna råd till Skogsvårdslagen och Skogsstyrelsens föreskrifter. Allmänna råd är inte bindande utan kan ses som en vägledning för hur man kan eller bör bete sig för att uppfylla kraven i lag, förordning och föreskrifter.

Skogsstyrelsens föreskrifter och allmänna råd finns på Skogsstyrelsens hemsida under <http://www.skogsstyrelsen.se/Myndigheten/Om-oss/Lagar-och-regler/> och kan också beställas från Skogsstyrelsen.

Råd om anläggning av ny skog utgör Skogsstyrelsens bedömning av vilka krav som kan ställas med stöd av skogsvårdslagen inom det aktuella området. Uppfylls inte skogsvårdslagens krav kan Skogsstyrelsen meddela föreläggande eller förbud, vilket normalt förenas med vite. Skogsstyrelsen lämnar gärna förslag till åtgärder som ger en ännu bättre återväxt.

Postadress	Besöksadress	Telefon	Organisationsnr	E-post
Huvudkontor	Vallgatan 8	036-35 93 00	202100-5612	skogsstyrelsen@skogsstyrelsen.se
Skogsstyrelsen	Jönköping	Fax	Momsreg.nr	www.skogsstyrelsen.se
551 83 Jönköping		036-16 61 70	SE202100561201	

Skogsvårdslagen (1979:429)

Anläggning av skog på skogsmark

5 § Ny skog ska anläggas på produktiv skogsmark

1. om markens virkesproducerande förmåga efter avverkning eller på grund av skada på skogen inte tas till vara på ett godtagbart sätt,
2. om marken ligger outnyttjad, eller
3. om skogens tillstånd är uppenbart otillfredsställande.

Åtgärd enligt första stycket ska vidtas i fall som anges i 1 och 2 utan dröjsmål och i fall som anges i 3 inom skälig tid. Vad som föreskrivs i första stycket 2 ska inte gälla mark som på grund av särskilda förhållanden inte bör tas i anspråk för virkesproduktion.

6 § Vid anläggning av ny skog ska de föryngringsåtgärder vidtas som kan behövas för att trygga återväxten av en skog av tillfredsställande täthet och beskaffenhet i övrigt.

6 a § Hyggesplöjning får inte användas som markberedningsmetod. Om det behövs för att trygga återväxten av en skog av tillfredsställande täthet och beskaffenhet i övrigt får regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer meddela föreskrifter om föryngringsmetod, markberedning, sådd, plantering, vård av plantskog och andra åtgärder.

Skogsvårdsförordningen (1993:1096)

Anläggning av skog på skogsmark

3 § Om det enligt 5 § första stycket 1 eller 2 skogsvårdslagen finns en skyldighet att anlägga ny skog ska sådd, plantering eller åtgärder för naturlig föryngring ha utförts senast under det tredje året räknat från det år då skyldigheten uppkom. Med år ska avses tiden från och med den 1 juli ett år till och med den 30 juni nästkommande år.

I fall som avses i 5 § första stycket 3 skogsvårdslagen ska Skogsstyrelsen med hänsyn till förhållandena i det enskilda fallet besluta inom vilken tid åtgärder för anläggning av ny skog senast ska vara utförda.

4 § Endast metoder som erfarenhetsmässigt eller genom forskningsrön och prov i praktisk skala visat sig ge tillfredsställande resultat inom godtagbar tid får användas vid beståndsanläggning.

5 § Anläggning av ny skog skall ske genom sådd eller plantering när naturlig föryngring inte kan bedömas ge tillfredsställande återväxt inom godtagbar tid

6 § Ny skog skall vårdas genom hjälpplantering, plantröjning och andra åtgärder som behövs för att den skall utvecklas tillfredsställande.

Skogsstyrelsens föreskrifter (2011:7) till skogsvårdslagen

2 kap. Anläggning av skog på produktiv skogsmark

Föryngringsåtgärder

1 § När det behövs för att få en tillfredsställande återväxt eller för att återväxten skall utvecklas väl, skall lämpliga skärm- eller fröträd i tillräckligt antal lämnas kvar vid avverkning. Av samma skäl skall avverkning av restskog, hyggesrensning, markberedning, åtgärder mot försumpning efter avverkning samt utglesning av skärm ske.

2 § Längsta tillåtna tid för att få ett tillfredsställande plantuppslag genom naturlig föryngring är i södra Sverige utom Gotland 5 år räknat från det år då skyldigheten att anlägga ny skog uppkom. I norra Sverige och på Gotland är motsvarande tid 10 år och på de svagaste markerna i de inre delarna av norra Sverige 15 år.

3 § Om det finns särskilda skäl med hänsyn till den lokala erfarenheten av naturlig föryngring och tillståndet på den aktuella föryngringsarealen vid den tillåtna tidens utgång, får Skogsstyrelsen besluta att tiden förlängs med högst 5 år.

4 § Med södra Sverige avses Götaland samt Svealand utom Dalarnas län och Torsby kommun i Värmlands län. Till norra Sverige räknas Norrland samt Dalarnas län och Torsby kommun i Värmlands län.

5 § Vid anläggning av ny skog skall sådana träslag användas som med hänsyn till växtplatsens förutsättningar kan ge en tillfredsställande virkesproduktion.

6 § Vid senaste tidpunkt för hjälpplantering skall det i beståndet finnas minst så många huvudplanter som behövs för att trygga återväxten av en skog av tillfredsställande täthet. Plantorna skall vara i huvudsak jämnt fördelade över arealen.

7 § Senaste tidpunkt för hjälpplantering är den tidpunkt då en skogsodling eller en naturlig föryngring senast kan kompletteras med planter som bedöms ha förutsättningar att ge en tillfredsställande virkesproduktion.

8 § Huvudplanter är planter av för växtplatsen lämpliga trädslag som med hänsyn till kvalitet, utvecklingsstadium och skaderisk har förutsättningar att utvecklas väl och därför är lämpliga att ingå i det framtida beståndet.

9 § När tallskog, granskog eller björkskog anläggs, skall det vid senaste tidpunkt för hjälpplantering finnas minst så många huvudplanter som anges i tabell 1

Tabell 1 Lägsta antal huvudplanter som skall finnas per hektar vid senaste tidpunkt för hjälpplantering.				
Trädslag	Ståndortsindex H 100	Stamtal per hektar		
		I allmänhet	I fjällnära skog	Efter anläggning av barrträdsdominerad blandskog enligt särskilda regler om bidrag till anläggning av skog på områden med stormfäld skog
Tallskog (Pinus sylvestris och contorta)	T 28 +	2 300	1 800	2 300
	T 24	2 000	1 600	2 000
	T 20	1 700	1 300	1 700
	T 16	1 300	1 000	1 300
	T 12	1 100	900	1 100
Granskog	G 36 +	2 300	1 900	1 900
	G 32	2 000	1 600	1 600
	G 28	1 800	1 400	1 400
	G 24	1 500	1 200	1 200
	G 20	1 100	900	1 100
	G 16	900	700	700
Björkskog	Alla	2 000	1 500	2 000

10 § Med tall-, gran- eller björkskog avses här bestånd vars plantantal till minst 7/10 består av tall, gran respektive björk.

11 § För växtplatser med ståndortsindex mellan de i tabellen angivna värdena eller skog med annan trädslagsblandning än den angivna skall jämkning ske mellan värdena i tabell 1, där så kan ske.

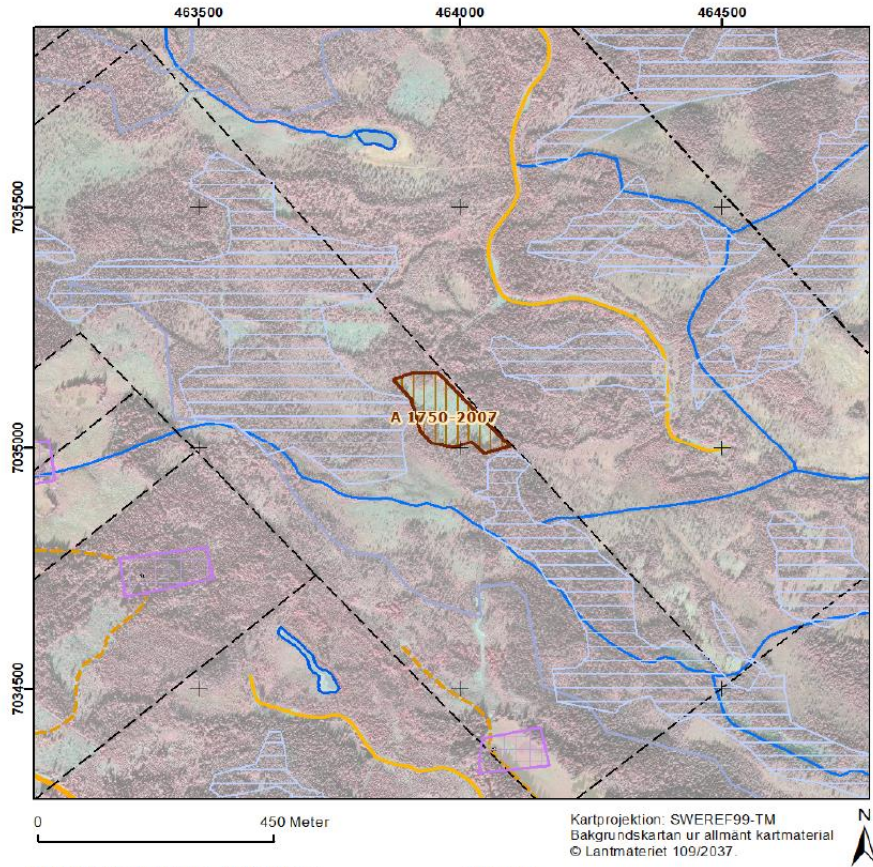
12 § Antalet huvudplanter per hektar och plantornas fördelning över arealen beräknas genom provytetaxering med cirkelytor om 10 m². Vid taxeringen godtas högst 5 huvudplanter per provyta. Minsta avstånd som godtas mellan huvudplanter är 0,6 meter.

13 § Plantorna skall anses vara i huvudsak jämnt fördelade över arealen om andelen nollytor är högst 10 procent för ståndortsindex T14 respektive G22 och högre samt högst 20 procent för lägre ståndortsindex. Med nollyta avses en provyta med 3 meters radie som saknar huvudplanter.

14 § Taxeringen skall utföras så att resultatet är statistiskt godtagbart.

Återväxtvård

15 § Om naturlig förnygring eller skogsodling inte uppfyller eller bedöms inte komma att uppfylla de krav som ställs i 6-13 §§, ska hjälpplantering snarast utföras.

TECKENFÖRKLARING - ÄRENDE *

- ANMÄLAN/ANSÖKAN
- AVVERKNING
- BESLUT
- LAGRÅD
- TILLSTÅND
- LAGÄRENDEYTA
- RÄDGIVNINGSYTA
- BIOTOPSKYDD - Pågående
- BIOTOPSKYDD - Beslutade
- NATURVÅRDSAVTAL - Pågående
- NATURVÅRDSAVTAL - Beslutade
- ADELLÖVSKOGSBRUK
- NOKÄS
- NYCKELBIOTOP - Aktiv
- OBJEKT MED NATURVÅRDEN - Aktiv

* Aktuellt ärende i dokumentet visas i kartan med figur (yta) och ärendenummer

HÄNSYN

- Höga sociala värden yta
- Höga sociala värden punkt
- Höga sociala värden linje
- Fomhinne yta
- Skogohistoria yta
- Fomhinne punkt
- Skogohistoria punkt
- Fomhinne linje
- Skogohistoria linje
- Biotopskydd
- Naturvårdsavtal
- Nyckelbiotop
- Objekt med naturvärden
- Storskogsbr: Nyckelbiotop
- FloraFauna
- Sumpskog
- Myrskyddsplan
- Vattenskyddsområden
- Naturreservat
- Nationalpark
- Natura2000-Fågeldirektivet
- Natura2000-Habitatdirektivet
- 500m Skogszon från tätort
- Ängs- och hagmarksinventering
- Vårtryggsområden
- Vätmarksinventeringen
- Värdefulla vattendrag
- Rennängens åretruntnarker

Bilaga 2. Tabell över resultatet.

Varje förekomst är markerad med x i aktuell kolumn.

Följt/ ej följt	Facktermer	Nominaliseringar	Passiveringar	Lägre grad av förpliktelse	Alternativ	Skrivfel	Summa
Ej följt	xxxxxxxx	xxxxxx	x	x	x		17
Ej följt	xxxxxxxx	xxxxxx	x	x	x		17
Följt	xxxxxxxx	xxxxxx		x	x		17
Följt	xxxxxx	xxxx	xx	x		x	14
Ej följt	xxxxxx	xxxx	x	x	x		14
Ej följt	xxxxxxxx	xx	xx	x		x	14
Ej följt	xxxxx	xxxxxx		x	x		13
Ej följt	xxx	xxxxxx	xx	x			13
Ej följt	xxxxx	xxxx	xx	x		x	13
Följt	xxxxxx	xxxx		xx	x		13
Ej följt	xxxxxx	xxxxx		x	x		13
Ej följt	xxxxx	xxxx		xx	x	x	13
Ej följt	xxxxx	xxxx		xx	x		12
Ej följt	xxxx	xxxx	xx	x		x	12
Ej följt	xx	xx	xxx	xx	x	xx	12
Följt	x	x	xx	xx	x	xxxx	11
Ej följt	xxxx	xxxx			xx		10
Ej följt	xxxxxxxx	x			x		10
Följt	xxx	xxxx		x	x		9
Följt	xxx	xx	x	x	x	x	9
Ej följt	xxx	xx	x	x	x	x	9
Följt	xxx	xx	x	x	x	x	9
Följt	xxx	xxxx		x	x		9
Följt	xxx	xx	x	x	x	x	9
Följt			xx	x	xx	xxxx	9
Ej följt	xxx	xxxx			x	x	9
Ej följt	xxx	xxxx		x	x		9
Följt	x	xxxx		xx	x		8
Följt	xx	xxx	x	x	x		8
Följt	x	xxxx		x	x		8
Följt	xxxx	xx	x		x		8
Ej följt	xxx	xxx			x		7
Följt	xx	xxx			x	x	7
Följt			xxx	x	x	xx	7
Följt	xxx	xx		x	x		7
Ej följt	xxx	xxx			x		7
Följt	xxx	xx	xx				7
Ej följt		xxx		x		xx	6
Följt	xxx	x		x	x		6
Följt	xx	xx			x	x	6
Ej följt		xx	xx	xx			6
Ej följt	xx	xxx	x				6
Ej följt	xx	xxx	x				6

Följt	xx	xxx			x		6
Följt	xxx	xx	x				6
Följt	x	xxx	x	x			6
Följt	x	xxx			x	x	6
Ej följt		xx	xx	xx			6
Ej följt	xx	xxx				x	6
Ej följt	xx	xx	x	x			6
Följt	xx	xxx		x			6
Följt	x	xxx			x		5
Följt		xx			x	xx	5
Följt	xx	x			x	x	5
Följt		xxx	x		x		5
Följt	xx	x			x	x	5
Ej följt	x	x	xx			x	5
Ej följt	xx	x		x	x		5
Följt	xxx	xx					5
Ej följt	xx	xx					4
Följt		xx			x	x	4
Ej följt	x	xx		x			4
Följt		xx			x	x	4
Ej följt	x	xxx					4
Följt	x	xxx					4
Ej följt	xx	xx					4
Följt	xx	x			x		4
Följt	xx	xx					4
Följt	x	xxx					4
Ej följt		xx			x		3
Ej följt	x	x			x		3
Följt		xxx					3
Ej följt		xxx					3
Följt	x	x	x				3
Följt		xx					2
Ej följt		xx					2
Ej följt	x	x					2
Ej följt		x			x		2
Följt		xx					2
Ej följt		xx					2
Följt		xx					2
Ej följt	x	x					2
Ej följt		x				x	2
Följt	x	x					2
Ej följt	x	x					2
Ej följt						x	1